

Haastatteluja

Tuomo Alhojärvi^a

Talouden toisinajattelun mahdollisuus – Katherine Gibsonin haastattelu¹

Feministisen talousmaantieteen uranuurtaja Katherine Gibson vieraili Suomessa huhtikuussa 2016. Gibson työskentelee talousmaantieteen professorina Länsi-Sydneyn yliopistossa. Hänet tunnetaan erityisesti edesmenneen kollegansa Julie Grahamin kanssa yhteistyössä kehittämästään feministisen talousmaantieteen lähestymistavasta, jolla luodaan edellytyksiä eettiseen harkintaan perustuvien, kestävämpien ja demokraattisempien talouden muotojen tutkimiselle ja toteuttamiselle. Lähestymistapa voidaan jaotella kapitalismikeskeisen (capitalocentric) talousdiskurssin ja -toiminnan kritiikkiin, vallitsevaa talouskäsitystä huomattavasti kirjavamman moninaisen talouden (diverse economy) näkyväksi tekemiseen sekä yhteistalouden (community economy) monia muotoja kehittäviin, eri puolille maailmaa sijoittuviin toimintatutkimushankkeisiin.²

Kirjoittajanimellä J.K. Gibson-Graham kirjoittaneen kaksikon akateemisista tuotoksista tunnetuimpia ovat feministisen talousajattelun klassikko *The End of Capitalism (As We Knew It): A Feminist Critique of Political Economy* (2006a [1996]), moninaisen talouden lähestymistapaa kehittänyt teos *A Postcapitalist Politics* (2006b) sekä pedagoginen ja yhteistoimintaa ruokkiva talouden haltuunoton opas *Take Back the Economy: A Guide for Transforming our Communities* (Gibson-Graham et al. 2013). Teokset ja niistä versonut tutkimustyö ovat vaikuttaneet merkittävästi erityisesti feministisen ja talousmaantieteen piirissä, mutta myös yleisemmin maantieteessä ja yli sen tieteenalarajojen. Gibson-Grahamin työn ympärille on kehkeytynyt kansainvälinen *Community Economies Research Network* (CERN) -tutkijaverkosto, jolla on lukuisia tutkimushankkeita ympäri maailmaa (ks. Roelvink et al. 2015; communityeconomies.org).

Alue & Ympäristö -lehden *Versus*-verkkojulkaisu oli mukana järjestämässä Katherine Gibsonin luentoa Helsingin yliopistolla 23. huhtikuuta 2016. Luennollaan Gibson esitteli yhteistalouden lähestymistapaa ja eettisiä koordinaatteja *Take Back the Economy* -teoksensa pohjalta. Esitys toimi helposti lähestyttävänä johdatuksena Gibson-Grahamin toisenlaiseen talousajatteluun.³ Vierailun yhteydessä *Versus* istuutui alas Gibsonin kanssa Helsingin Kalliossa keskustelemaan tutkimisen etiikasta ja tiedon performatiivisuudesta, kapitalismin jälkeisten talouksien mahdollisuuksista ja feministisen taloustutkimuksen nousevista teemoista.

a. Oulun yliopisto, tuomo.alhojarvi@oulu.fi

1. Haastattelu on julkaistu aiemmin *Alue ja Ympäristö* -lehden *Versus*-verkkojulkaisussa 2/2016 ”Kädet savassa – ajattelun performatiivisuudesta” (toim. Tuomo Alhojärvi & Jani Lukkarinen).

2. Olen seurannut avainkäsitteiden suomennoksissa *Take Back the Economy* -teosta parhaillaan suomentavan Eeva Talvikallion ratkaisuja. Keväällä 2018 ilmestyvästä suomennoksesta saa esimakua *Elonkehä*-lehden numerosta 3/16 (Gibson-Graham et al. 2016). Suomenkielistä keskustelua gibson-graham’laisesta ajattelusta löytyy lisäksi ainakin seuraavista lähteistä (Jul-kunen 1997; Alhojärvi & Bruun 2013; Lehtonen 2015; Alhojärvi 2015; 2016). Tässä yhteydessä haluan myös kiittää Pieta Hyväristä, Jani Lukkarista ja Eeva Talvikalliota tätä tekstiä kerrassaan riemastuttavasti sujuvoittaneista kommentista.

3. Luennon nauhoite löytyy Totuusradion nettisivulta osoitteesta <http://www.totuusradio.fi/talouden-toisintekija/>

Yhdessä ajattelemisesta

Eräs poikkeuslaatuinen piirre Katherine Gibsonin urassa on hänen syvä, vuosikymmeniä jatkunut yhteistyönsä Massachusetts Amherstin yliopistossa työskennelleen, vuonna 2011 edesmenneen Julie Grahamin kanssa. Yhteistyö alkoi jo 1970-luvun lopulla, ja kirjoittajapersoonaa J.K. Gibson-Graham syntyi 1990-luvun alussa. Gibson-Graham on jatkanut elämäänsä myös Julie Grahamin kuoleman jälkeen (esim. Gibson-Graham 2014; 2016). Katherine Gibson korostaa tavan takaa tämän orgaanisen yhteistyön merkitystä niin työn tuotosten kuin työskentelyprosessienkin kannalta. Hän kertoo, kuinka yhteistyö Grahamin kanssa helpotti talouden toisinajattelua: yhdessä oli mahdollista tarkastella laajempaa ilmiöiden, tutkimusten ja teorioiden kirjoa kuin yksin. Grahamin kiinnostukset johdattivat parivaljakon ajattelua esimerkiksi psykoanalyysin suuntaan.

Toisaalta yhteistyö auttoi kestäämään niitä paineita, joita kriittiset äänet ja toisinajattelijat väistämättä kohtaavat. Erityisesti monet marxilaiset antoivat antiessentialistista talousdiskurssia viljelevien Gibsonin ja Grahamin kuulla kunniansa. Epäkonventionaaliset lähestymistavat talouteen ovat ylipäättään omiaan leimaamaan harjoittajansa:

”On kova homma kasvattaa riittävästi voimia työskennellä vastakarvaan yksin. Meiltä puuttuu aina jotain, kaipamme tunnustusta ja hyväksyntää, joita tällainen työ harvemmin tarjoaa. Olet aina se ’räpähtänyt tapaus’, joka kyselee ja huomauttelee ’mutta entäs tämä’ ja ’katsoppas tuota’.”

Gibson korostaa myös muiden yhdessä ajattelemisen suhteiden ja kollektiivien merkitystä Gibson-Grahamin siirtymille ja kehitykselle. Esimerkiksi *The End of Capitalism* -teoksessa keskiössä oli talouden diskursiivisuus. Lähestymistavan synty edellytti havahtumista marxilaisesta poliittisen talouden tutkimuksesta foucault’laiseen ja butlerilaiseen diskursiivisuuteen ja antiessentialismiin. Sittemmin diskursseihin keskittyvä ote on Gibsonin mukaan saanut antaa yhä enemmän tilaa ”sosioteknisten konfiguraatioiden ja materiaalisuuden” tutkimukselle (esim. Gibson-Graham 2009; 2014b). Gibson kiittää erityisesti Michel Callonin vaikutusta sillanrakentajana näiden lähestymistapojen välillä. Myös ekologinen tematiikka on alkanut saada yhä enemmän huomiota osakseen, erityisesti antroposeenin aikakauden käsitteellisessä kontekstissa.

Kysymys siitä, kuinka muuttaa yhteiselomme muotoja ekologisesti ja sosiaalisesti suotuisampaan suuntaan planeetanlaajuisten, ihmisperäisten kriisien aikakaudella, on yhä olennaisempi (esim. Gibson-Graham 2009; 2014b; Gibson *et al.* 2015).

Gibsonin tutkimustyön teemat ovat ajan saatossa muuttuneet: nykypäivää kohden tultaessa yhä keskeisempään asemaan on noussut etiikka jonkinlaisena ennalta määrittelemättömänä hereilläolona, tarkoittamisena ja tarkkaavaisuutena. Rakenteellisten selitysten ja systeemitason mallien sijaan Gibson-Graham ehdottaa keskittymistä tilannekohtaiseen toimintaan ja toimijuuteen sekä vaihtoehtoisen talouden muotojen toteuttamiseen lisäämällä ja monipuolistamalla näitä eettisen harkinnan ja päätöksenteon paikkoja. Vaikka Gibson-Grahamin työ on aina ollut yhteiskunnallisesti osallistuvaa, on se ajan myötä viettänyt yhä vahvemmin kohti osallistuvaa toimintatutkimusta, jossa tiedontuotannon prosessit itsessään nähdään keinona vaikuttaa yhteiskuntiin ja vaihtoehtoisten ajattelun ja toiminnan muotojen syntyyn.

Gibson korostaa akateemista ajattelua ja työtä kokonaisvaltaisena inhimillisenä prosessina, jossa tunteet ja kokemus ovat väistämättä läsnä. Tunnistamattomina ajattelun edellytyksinä ja osina ne saattavat ohjata tutkijaa täysin tämän huomaamatta. Järkeilyn erottaminen tuntemisesta diskursiivisin keinoin johtaa helposti kyseenalaistamattomiin fakkiutumisiin. Haasteena on, ettei akateemisen työskentelyn kokonaisvaltaisuutta vieläkään hahmoteta eikä sitä opeteta riittävästi:

*”Meidän täytyy olla täsmällisempiä ja selkeämpiä sen suhteen, miten ajattelemme ja mitä ajattelullamme teemme, enkä usko, että tätä opetetaan ihmisille. Miksi koemme vetoa tiettyihin asioihin emmekä toisiin? Mikä meissä vastustaa tietyn tyyppistä ajattelua? Tämän vuoksi kirjoitimme ajattelun etiikasta teoksesamme *A Postcapitalist Politics*.”*

Tarkkaavaisuuden etiikasta

Keskeinen juonne J.K. Gibson-Grahamin työssä on opettelu eroon sellaisista tietämisen tavoista, joissa tutkija kuvittelee voivansa päästä käsiksi perinpohjaiseen ja vankkumattomaan totuuteen tutkimiensä ilmiöiden välisistä valta- ja vaikutussuhteista. Pyrkimyksenä on sen sijaan kehittää sellaisia tietämisen käytäntöjä, jotka jättävät enemmän tilaa yllätyksille ja uteliaisuudelle maailman moninaisuuden edessä. Tämä on erityisen keskeistä taloutta koskevan tiedon suhteen, sillä talouspuhe ja -tieto perustuvat useimmiten hyvin vahvoihin viitekehyksiin, teorioihin ja tietämisen tapoihin, joilla on suhteellisen vakiintuneet ja harvalukuiset tietäjänsä, ”talousviisaat”.

Miten tietää taloutta toisin? Gibson-Grahamin (2006b; 2008) pyrkimykset vastata tähän kysymykseen ovat viime vuosina ammentaneet erityisesti feministiteoreetikko Eve Sedgwickin (2003) käsitteistä vahva teoria (*strong theory*) ja paranoiidi luenta (*paranoid reading*). Kapitalismikeskeinen talouden analyysi on malliesimerkki vahvasta teoriasta, joka tietää valmiiksi kaikkien talouden ilmiöiden paikat ja asemot ne suhteessa kapitalistisiin kategorioihin. Paranoiidi on esimerkiksi sellainen vasemmistolainen kapitalismi-analyysi, jossa kaikki pelinappulat ovat lähtökohtaisesti aina kaikennieleväksi ja yhtenäiseksi ykseydeksi ymmärretyllä kapitalismilla (ks. Gibson-Graham 2006a). Tällaisessa luennassa ”systemi” voittaa aina, mikä ei ole erityisen rakentava lähtökohta, jos tavoitteena on edistää ei-kapitalistisia talouden ilmiöitä.

Vaihtoehdoksi Gibson-Graham hahmottelee tietämisen tapaa, joka on uteliaampi ja yllätyväisempi ja joka toisaalta myös epäilee itseään enemmän kuin vahva teoria. Keskeistä on myös sellainen *reparatiivinen* tai korjaava talouden ilmiöiden luenta (ks. Sedgwick 2003), joka pyrkii edesauttamaan tutkimuksen kohteiden menestymistä eikä keskittymään niiden kritisoimiseen. Tavoitteena on oppia eroon sellaisista tulkintaa ohjaavista, usein lähes automatisoituneista ajattelun ja tuntemisen tottumuksista, jotka vahvistavat ja entisestään vakiinnuttavat olemassa olevaa tietoaamme ilmiöiden merkityksistä ja suhteista:

”Mitä jos hyväksyisimme, että teorian tavoitteena ei ole lisätä tietoa vahvistamalla se, minkä jo tiedämme - että maailma on täynnä alistusta ja sortoa? Entä jos pyytäisimme teoriaa pikemminkin auttamaan meitä havaitsemaan mahdollisuuksia, luomaan tilaa vapaudelle ja vaihtoehdoille?” (Gibson-Graham 2008: 619)

Gibson-Grahamin mukaan keskeistä on Sedgwickiä seuraten tuoda väljyyttä sorron ja alistuksen huomioiden ja tätä huomioimista seuraavien ajattelun tekniikoiden välille. Sen, että hirvittävätkin kärsimykset ja vääryydet tiedostetaan ja huomioidaan, ei tarvitse tarkoittaa, että akateemisen työn tulisi keskittyä tuon tuskan yksityiskohtaiseen ja kriittiseen erittelyyn. Akateeminen ajattelu voisi pikemminkin asettua pohtimaan omia performatiivisia mahdollisuuksiaan osallistua vaihtoehtojen ja vähemmän tuskaisten maailmojen luomiseen.

Moninaisen talouden viitekehyksen tarkoituksena on tarjota vaihtoehtoja valmiiksi tiedetyn talouden logiikalle ja mahdollistaa empiirisesti rikkaampia taloustutkimuksen tapoja vailla kapitalismikeskeistä painotusta. Gibson vertaa lähestymistapaansa Clifford Geertzin tiheään kuvaukseen (*thick description*) (ks. myös Gibson-Graham 2014a), jossa olennaista on keskittyä ilmiöiden kuvailuun vailla kiirettä luoda suuria analyttisiä johtopäätöksiä ja yhdistäviä teorioita. Kuvailuun keskittyminen voi tuoda uutta happea sellaiseen taloustutkimukseen, jossa tarve voimakkaiden teorioiden rakentamiselle estää yllätyksiä ja teorian ulkopuolisia asioita ilmenemästä.

Opettelu pois ennalta lukituista selityksistä on kuitenkin sotkuinen prosessi, sillä tutkijalla ei ole pääsyä puhtoiseen, neutraaliin tulkintaan. Kuten Gibson kuvaa:

”Koskaan ei lähdetä liikkeelle tyhjäästä. Tulemme tilanteisiin aina varustettuina tietyillä kategorioilla ja kyvyillä, jotka ohjaavat huomioitamme tietyihin asioihin ja sokaisevat silmämme toisilta. Kehittämämme lähestymistapa voi auttaa olemaan tarkkaavaisempi.”

Tarkkaavaisemmaksi opettelu on tärkeää tiedontuotannon eettisen vastuun kantamiseksi performatiivisen tiedon kontekstissa: jos tietomme osallistuu aktiivisesti maailman rakentamiseen tietynlaiseksi eikä vain viattomasti kuvaa entuudestaan olemassa olevia ilmiöitä, on oltava tarkkana sen suhteen, mitä ajattelee ja väittää tietävänsä. Tarkkaavaisuus on tässä mielessä eettistä hereilläoloa, jatkuvaa tietoisuutta tiedon aktiivisesta luonteesta ja sen osallisuudesta aina ja väistämättä maailmojen rakentumiseen.

Kuten Gibson korostaa, paranoiדי tietäminen ei kuitenkaan ole vain tutkijan ulkopuolisen maailman ongelma, vaan sen tunnistaminen ja työstäminen on jatkuva työnsarka myös tutkijalle itselleen. Gibson yrittää omassa työssään olla laistamatta tästä vaatimuksesta: *”Kun huomaamme taipumuksen paranoidiin analyysiin ilmenevän itsessämme, pyrimme välittömästi löytämään vastakkaisia argumentteja.”* Feministinen herkkyyks ohjaa samankaltaiseen vastakarvaisen lähestymistapaan tilanteissa, joissa vain miesten ääntä kuullaan tai joissa vain hallitsevat näkemykset saavat tilaa: missä ovat vaihtoehdot?

Gibsonin mukaan vasta-argumenttien etsiminen vaatii paitsi tarkkaavaisuutta, myös kiinnostusta mitä moninaisimpia ilmiöitä kohtaan, sillä mikä tahansa voi potentiaalisesti toimia vastaesimerkkinä. Tuloksena on jonkinlainen *”kieroutuneisuus, perverssi orientaatio, uppiniskainen haluttomuus mukautua vallavirtaan.”* Vasta-argumenttien aktiivisen etsinnän ja esittämisen voisi väittää olevan keskeinen osa normaalia tieteellistä menettelytapaa. Yhteiskuntatieteissä näin ei kuitenkaan Gibsonin mukaan useinkaan ole. Kurittoman tutkijan tehtävänä on siis (yrittää) pilata sellaisten hallitsevien lähestymistapojen ilo, jotka perustuvat muiden tietojen marginalisoimiseen, vahvemman oikeuteen ja kriittisen itsereflektion puutteeseen.

Antikapitalosentrinen antikapitalismi

J.K. Gibson-Graham on näyttänyt tietä kapitalismikeskeisen talousajattelun nyrjäyttämiseen, talouden moninaisuuden havaitsemiseen ja uudenlaiseen talousajatteluun. Jonkinlaisen kapitalismianalyysin ja kapitalistisiin suhteisiin viittaamisen muotojen säilyttäminen tuntuisi kuitenkin välttämättömältä kriittisessä yhteiskuntatieteessä. Ilman kriittistä otetta vaihtoehtojen hahmottelulta tuntuisi puuttuvan se polttavuus, joka esimerkiksi kapitalismin väkivaltaisen luonteen analyyseistä löytyy. Myöskään talouden vaihtoehtoisten tekemisen ja ajattelun tapojen vesittymisen ja torpatuiksi tuleminen riskejä ei välttämättä tule tiedostaneeksi, jollei taustalla ole jonkinlaista valta-analyysiä – joka usein kulkee juuri kapitalismin kritiikin nimellä.

Kapitalismiin tukeutuminen saattaa kuitenkin toimia emotionaalisenä, teoreettisena ja menetelmällisenä esteenä sille, että ottaisimme moninaisen talouden ei-kapitalistiset muodot huomion keskiöön, kuten kapitalismikeskeinen ajattelu osoittaa. Miten kapitalismia sitten tulisi ajatella, jotta kriittinen energia säilyisi, muttemme sortuisi totalisoiviin ja vaihtoehtoja näivettäviin ajattelumalleihin? Toisin sanoen, kuinka ajatella kapitalismin mörkö sellaisena, joka voidaan kukistaa ja kesyttää? Gibsonin vastaus on, ettei kapitalismista pitäisi rakentaa mörköä laisinkaan:

”Sillä tavoin sille annetaan aivan liikaa ebeyttä. Olen hyvin kiinnostunut kaikkien näiden asioiden erittelemisestä, ympäriinsä pyöriteltynä vallan eri muotojen nimeämisestä ja purkamisesta osiinsa. Mitä arvoa on sillä, että kirjaamme kaiken pahan kapitalismin käsitteen alle? Se ei tunnu minusta kovinkaan mahdollistavalta.”

Gibson huomauttaa samaan hengenvetoon, ettei itse identifioitu aivan yksiselitteisesti antikapitalistiksi, vaikka ammentaakin paljon marxilaisesta perinteestä ja lukee itsensä edelleen osaksi marxilaisuuden antiessentialistista traditiota. Kun omaksutaan sellainen katsomisen tapa, joka saa erot ja erilaisuudet moninaistumaan, myös valta alkaa hahmottua moninaisemmissa muodoissa kuin mihin paikoilleen luki käsitteet antavat myöten. Tällöin menettää suurten kertomusten suoman lohdun ja yksiselitteisten vihollisten antaman selkeyden, mutta voi toisaalta tarkentaa katsettaan paremmin olemassa oleviin alistamisen käytäntöihin. *”Olen todennäköisesti enemmän anti-imperialisti tai antirasisti kuin antikapitalisti,”* Gibson luonnehtii.

”Jos emme summaa kaikkea yhteen, pystymme tarkastelemaan niitä erilaisia olosuhteita, joissa tietyt rasistiset, imperialistiset tai geopolittiset käytännöt syntyvät. Eivätkä [nämä käytännöt] suinkaan aina toimi pääoman ja kapitalististen yritysten hyväksi. Tällainen oletus yhdistää asioita tavalla, josta ei ole apua kamppailussa.”

Jälleen olennaista on käyttää viitekehyksiä ja käsitteitä välineinä, joilla edistetään kamppailuissa menestyvää toimijuutta. Tarve tunnistaa riisto ei ole kadonnut mihinkään, muistuttaa Gibson-Graham (2006a: 265): juuri tämän vuoksi totalisoivista talouden ajattelun tavoista tulee luopua.

Konkreettisten kamppailujen lisäksi Gibson nostaa esiin toisen kapitalistisen vallan akselin, jolla toimimiseen kapitalismi-käsitteen keskeisestä asemastaan syrjäyttävä ajattelu antaa konkreettisia apuvälineitä. Systemaattisesta marxilaisesta viitekehystä irti päästäminen merkitsee myös luopumista läh-
tökohtaisesta oletuksesta koko omistavaa luokkaa yhdistävistä tekijöistä. Kapitalistit eivät suinkaan ole yksimielisiä toimissaan ja monesti eri toimijoiden intressit ovat hyvin ristiriitaiset. Siksi Gibson näkee strategista potentiaalia myös sellaisten yksityisomisteisten yritysten kanssa toimimisessa, joilla on voitontavoittelun ohella vahva eettinen vire. Eettisen toiminnan tilojen moninaistaminen ja siten konkreettisten kamppailujen edistäminen saattaa merkitä myös lupaavien mahdollisuuksien etsimistä sieltä, mikä vaikuttaa marxilaisen viitekehysten näkökulmasta umpikujalta. Samalla Gibson kuitenkin muistuttaa, että vaikka kapitalismin vastustuksessa ei slogan-tasolla ole hänen omalta kannaltaan paljon mieltä, niin muille se saattaa antaa paljonkin. Antikapitalismi liikuttaa.

–Haetko siis eräänlaista antikapitalosentristä antikapitalismia? ”Kyllä”, vastaa Gibson nauraen.

Kielemme kuitenkin viittaa edelleen kapitalismiin esimerkiksi puhuttaessa ei- tai postkapitalistisista talouden käytännöistä ja suhteista. Eikö jatkuva viittaussuhde kapitalismiin ole ongelmallinen? Missä mielessä on mielekäästä puhua postkapitalismista?

”En pidä mistään ismeistä,” huudahtaa Gibson. Talouden käytäntöjen nimittäminen ei- tai postkapitalistiseksi on hänen mukaansa eräänlainen välivaihe matkalla pois viittaussuhteesta kapitalismiin:

”Liikomme siihen suuntaan puhumalla yhteistämisen [commoning] käytännöistä ja ihmisten tavoista kohdata toisensa eettisesti. Yritämme kehittää toisenlaista kieltä: hyvä toimeentulo ja yhteistaloudet ovat yrityksiämme beiteillä ideoita siitä, kuinka pubua toisin talouden käytännöistä.”

Toisinaan näitä ryhmitellään yhteen ja kutsutaan ei-kapitalismiksi, mutta Gibsonin mukaan tämä on vain siirtymävaihe siihen, että nämä taloudet saavat merkityksiä ja nimiä enemmän omilla ehdoillaan, ilman välttämätöntä viittaussuhdetta kapitalismiin.

Tulevan tutkimisesta

Viime vuosina Gibson-Grahamin työn pohjalta on versonut lukuisia tutkimushankkeita ympäri maailmaa. Jo 1990-luvulta alkaen toimineen *Community Economies Collectiven* lisäksi pari vuotta sitten perustettiin kansainvälinen tutkijaverkosto *Community Economies Research Network* (CERN), joka pitää aktiivisesti yhteyttä, järjestää tapahtumia ja edesauttaa yhteisiä tutkimushankkeita eri puolilla maailmaa. Gerda Røelvin ym. (2015) toimittama *Making Other Worlds Possible* -teos kokoaa yhteen tuoreita näkökulmia tämän verkoston piirissä tehtävästä tutkimuksesta, ja *communityeconomies.org* -sivustolla julkaistaan jatkuvasti uutta aihepiiriin kirjallisuutta kaikkien saataville. Gibson-Grahamin perintö jatkaa siis kehittymistään verson vahvana moniin suuntiin. Mutta mihin suuntaan työtä tulisi vielä kehittää? Hyödyntääkö CERNin laaja verkosto jo kaikkia mahdollisia reittejä, vai puuttuuko käytöstä vielä esimerkiksi tiettyjä tutkimusotteita tai näkökulmia?

”Olen varma, että monia muitakin väyliä löytyy,” vastaa Gibson. Esimerkkinä tutkimussuunnasta, jota olisi syytä edelleen kehittää, hän mainitsee feministisen otteen talousaktivismiin. Myös materiaalisuuden, infrastruktuurien ja ekologisten teemojen tutkimusta olisi välttämättömän tärkeää lisätä, ja kehitettävää olisi niin ikään lain, teknologioiden ja hallinnan tutkimuksessa. Kiinnostavaa kyllä, yhtenä lupaavimpana tutkimuksellisenä otteena Gibson pitää ekonometristä mallintamista moninaisen talouden viitekehyyksessä. Siinä rakennettaisiin skenaarioita siitä, millaisin moninaisen talouden järjestelyin ja suhtein erilaisia talouden sektoreita tai maantieteellisiä alueita voitaisiin pyörittää kestävämmiin ja eettisempiin. ”Niin, mitä enemmän ajattelen, sitä enemmän keksin lisää tekemistä,” hymähtää Gibson.

Viitaten vanhaan sekatalouden (*mixed economy*) ajatukseen Gibson korostaa, ettei CERN:in työssä ole sitouduttu mihinkään yhden politiikan tai suunnitelman tarjoamaan lähestymistapaan. Talous on aina moninainen, mutta tuon moninaisuuden oloissa voidaan tukea sellaista toimintaa, jossa yhteistalouden huolenaiheet ovat keskiössä esimerkiksi kapitalististen tai feodalististen suhteiden sijaan. Olennaista on etsiä rajoja ja reunaehjoja sille, miten esimerkiksi auttaa demokraattisesti organisoituvia talouden toimi-

joita skaalautumaan tai mistä laajoihin uusiutuvan energian hankkeisiin löydetään investointeja. Tärkeintä on opetella yhdessä tulemaan toimeen tällä planeetalla, ei niinkään pitää kiinni jostain yksioikoisesta, tiettyyn poliittiseen ohjelmaan sidotusta lähestymistavasta.

”Suhtaudumme tulevaisuuteen vieviin polkuihin agonistisesti tai ekumeenisesti. Polkuja on oltava paljon, ja niiden on oltava jotenkin yhteydessä, mutta kaikkien ei tarvitse liittoutua yhteen tekemään täsmälleen samaa asiaa. Community Economies Research Network voisi olla paikka pohtia näitä liitoksia tavalla, joka edistää asioita niiden tuomitsemisen sijaan. Tämä olisi pienelle ajatushautomollemme mahtava rooli.”

Lähteet

- Alhojärvi, Tuomo (2015). Talouden pedagogisoinnista: luonnostelua vastuun ottamiseksi performatiivisesta taloustiedosta. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 2015, 145–164.
- Alhojärvi, Tuomo (2016). Merkkillinen hiljaisuusmatkailu: Toisintulkintoja hiljaisuudesta, luonnosta ja taloudesta. Teoksessa Järviluoma, Helmi & Piela, Ulla (toim.) *Äänimaisemissa*. Kalevalaseuran vuosikirja 95. SKS, Helsinki, 99–116.
- Alhojärvi, Tuomo & Bruun, Otto (2013). Ajattelua perunan kanssa: Moninaisten talouksien ja ei-inhimillisen toimijuuden haasteita poliittiselle taloustieteelle. Teoksessa Eskelinen, Teppo & Heikkilä, Suvi (toim.) *Talous ja arvo*. SoPhi, Jyväskylä, 174–208.
- Gibson, Katherine, Rose, Deborah Bird & Fincher, Ruth (2015, toim.). *Manifesto for Living in the Anthropocene*. Punctum Books, New York.
- Gibson-Graham, J.K. (2006a). *The End of Capitalism (As We Knew It): A Feminist Critique of Political Economy*. University of Minnesota Press, Minneapolis. 2. painos.
- Gibson-Graham, J.K. (2006b). *A Postcapitalist Politics*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Gibson-Graham, J.K. (2008). Diverse economies: performative practices for 'other worlds'. *Progress in Human Geography* 32:5, 613–632.
- Gibson-Graham, J.K. (2009). An economic ethics for the Anthropocene. *Antipode* 41:s1, 320–346.
- Gibson-Graham, J.K. (2014a). Rethinking the Economy with Thick Description and Weak Theory. *Current Anthropology* 55:S9, 147–S153.
- Gibson-Graham, J.K. (2014b). Being the revolution, or, how to live in a “more-than-capitalist” world threatened with extinction. *Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society* 26:1, 76–94.
- Gibson-Graham, J.K. (2016). ‘After’ area studies? Place-based knowledge for our time. *Environment and Planning D: Society and Space* 34:5, 799–806.
- Gibson-Graham, J.K., Cameron, Jenny & Healy, Stephen (2013). *Take Back the Economy. An Ethical Guide for Transforming Our Communities*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Gibson-Graham, J.K., Cameron, Jenny & Healy, Stephen (2016). Yhteistalouden lähtökohia – Toisten suora kohtaaminen. *Elonkehä – Synäekologinen kulttuurilehti* 3/16. Suom. Eeva Talvikallio.
- Julkunen, Raija (1997). Minun Marxini kohtaa feminismiin. *Naistutkimus* 1/97, 40–54.
- Lehtonen, Mikko (2015). *Maa-ilma. Materialistisen kulttuuriteorian lähtökohia*. Vastapaino, Tampere.
- Roelvink, Gerda, St. Martin, Kevin & Gibson-Graham, J.K. (2015, toim.). *Making Other Worlds Possible. Performing Diverse Economies*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Sedgwick, Eve Kosofsky (2003). *Touching Feeling. Affect, Pedagogy, Performativity*. Duke University Press, Durham.